

jával (a 2007-es év példáján), de külön írásban az asszimiláció politikai dimenzióira, a „ki kit asszimilált” problematikára is kitér.

A történelmi emlékezet és a jelenkori szlovák társadalom viszonya kapcsán Šutaj három nagyobb szempontot emel ki: megosztott a szlovák társadalom a Szlovák Nemzeti Felkeléshez és az 1939-45 közötti Szlovák Köztársasághoz való viszonyban, másként tekint a kommunista rezsim évtizedeire, harmadrészt pedig erős differenciáló tényező lehet a társadalmon belül az etnikai szempont, vagyis maga a szlovák-magyar közös múlt interpretációja. De a kollektív emlékezet témán belül a szerző önálló fejezetet szán a történelmi sérelmek felhasználásának, valamint annak a jelenségnek, ahogy a történelmi sérelmek beépülnek a kollektív emlékezetbe. Két, a magyarországi és szlovákiai kisebbségi értelmiséget vizsgáló empirikus kutatáson keresztül elemzi, hogy miért erősebb a magyar értelmiségben a sérelmi alapú múltértelmezés.

Az új kötet, melynek a lezárásként is értelmezhető utolsó fejezete a „Szlovák-magyar történelmi megbékélés és ennek perspektívái” címet viseli, összességében Štefan Šutaj eddigi munkásságának egy jól megszerkesztett válogatását adja. Benne a szerző átlagnál nehezebben hozzáférhető tanulmányai egy helyen olvashatók, általuk a társadalomtudós „fejlődéstörténete” – az a folyamat, ahogy az elmúlt húsz évben a kisebbségi kérdéshez, a szlovák-magyar kapcsolatokhoz nyúlt – is végigkövethető. Írásait elsősorban az a sokrétű szemléletmód jellemzi, amelyet a bevezetőben maga is elengedhetetlennek tart egy társadalomtudományi elemzésben. A könyvet a szerző Szlovákia és Közép-Európa története, valamint a nemzeti és kollektív identitás kérdései iránti érdeklődő olvasók számára ajánlja.

Gayer Veronika

Nyugatellenesség Európa perifériáján: az 1930-as évek szovjet-török közeledésének magyarázata

Anti-Westernism on the European Periphery: The Meaning of Soviet-Turkish Convergence in the 1930s = Slavic Review, 2013, 72. Vol, 1.No, 32-53.p.

A két világháború közötti időszakban számos hasonlóság mutatható ki a szovjet és a török belpolitika iránya között. Mindkét államban erős központosítás zajlott, és bár más-más okból, de mindkét ország a szekularizáció útját járta. Hivatalos találkozóikon a közös pontot a nyugati világ által diktált nemzetközi renddel való szembenállás jelentette. Moszkva mérnököket és gépeket küldött, Ankara átvette az ötéves tervet. A két ország közötti gazdasági és kulturális összefonódást a történészek geopolitikai szükségszerűségekre adott pragmatikus válaszként magyarázzák. Törökország esetében ugyanakkor az is világos, hogy a nacionalista állam, nyugatellenessége mellett mégis a nyugati értékrend és modernség átültetésére törekedett, valamint az elmaradott szovjet gazdaságnak is szüksége volt idegen, burzsoá szakemberekre a fejlődéshez. A Szovjetunió és Törökország nyugatellenessége tehát soha nem a nyugati kultúra, vagy civilizáció alternatívájának keresését jelentette, hanem a nyugati rend olyanná formálását, amiben Európa perifériája is egyenrangú szerephez juthat.

Természetesen a „periférián levés” élménye csak az első világháborút követően közelítette egymás felé a két országot. A világháborút megelőzően mindkét ország arra törekedett, hogy a nyugathoz tartozhasson és úgy látta a másikat, mint a keleti despotizmus megtestesítőjét. 1918-ban brit csapatok szálltak partra Észak-Oroszországban és Izstanbulban, a franciák pedig elfoglalták Odesszát és Dél-Anatólia nagy részét. 1920-ban Mustafa Kemal Atatürk levélben ajánlotta fel Leninnek egy közös nyugatellenes koalíció lehetőségét. A török függetlenségi háború győzelméhez pedig nyilvánvalóan hozzájárult a Szovjetunióból érkező pénz és fegyver. Az 1930-as évek a két ország gazdasági együttműködésének jegyében teltek el. A Szovjetunió felismerte, hogy a török gazdaságnak pénzre és technológiára van szüksége a modernizációhoz, és neki érdeke, hogy ezt ne a Nyugattól szerezze be. Szovjet hatásra Tö-

rökország tervgazdálkodásra rendezkedett be, és követte a Szovjetunió példáját és módszereit az iparosodás területén is, bár a bolsevizmust nem tette magáévá. Európa perifériájának megvédése érdekében a bolsevikok és törökök képesek voltak az együttműködésre a kommunizmus és a nacionalizmus között nyilvánvalóan létező ideológiai különbségek ellenére is.

A nagy gazdasági világválság Európa-szerte változásokat hozott a gazdaságpolitikában, de az állami beavatkozás mértéke a keleti végeken extrém mértéket öltött. A szovjet-török párbeszéd, ugyanakkor nem pusztán a gazdaság területére korlátozódott. A két állam nyugatellenessége kulturális téren is összefonódásokhoz vezetett. Filmrendezők és más művészek tettek kölcsönös látogatásokat, illetve Kemal Atatürk kérésére tudósok érkeztek Moszkvából Törökországba.

A Szovjetunió és Törökország gazdasági és kulturális együttműködése egészen a második világháború kirobbanásáig tartott. Mivel a két ország a világháborút megelőzően már ellenkező álláspontot képviselt az európai politikai helyzet megítélésének kérdésében, a korábbi jó viszony hamar romlásnak indult, s a háborút követően egyenesen ellenségessé vált.

Juhász Gergely Ákos

KISEBBSÉGEK NYELVHASZNÁLATA

Kassa városközösségének többnyelvűsége 1900 körül

Brandt, Juliane: Mehrsprachigkeit – ein Weg, verkehrsfähig zu sein. Die Stadtbevölkerung von Kaschau/Kassa/Košice und ihre Sprachen um 1900. = Spiegelungen. 8. Jg. 2013. No. 1. 52-67. p.

A magyarországi múltú történelmi város 2013-ban az „Európa kulturális fővárosa” tisztét tölti be, ennek köszönhetően megkülönböztetett figyelem fordul jelene, múltja felé. A müncheni Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas munkatársa, aki hasonló összefüggésben megemlékezett korábban Pécsről is, történeti nyelvészeti tanulmánnyal kapcsolódik az eseményhez. A magyar történeti viszonyokat tekintve jól tájékozott J. Brandt az 1900. és 1910. évi magyar népszámlálási eredmények statisztikai tábláit vizsgálja. Különös tekintettel a vallásfelekezetre, valamint foglalkozási ágakra kivetített adatok melléktábláit veszi szemügyre. Kiindulásul felhívja a figyelmet a városból elszármazott, német gyökerű Márai Sándor: „Egy polgár vallomásai” (1934) ez időszakra vonatkozó környezetrajzára, amely kitér a nyelvészeti kérdésekre. Egyben pedig egy korábbi állapot viszonyító szemléltetéseképp feleleveníti Johann Plath kassai jogakadémiai tanár 1860-ban közzétett 'Kassai krónikájának' ilyen vonatkozású közléseit. J. Plath tudni vélte: a város akkori (1850 körüli) lakosainak kb. a fele magyarul, németül és szlovákul egyaránt beszél, illetve hogy egynyelvű lakosokat inkább a magyar elem majdnem kétszeresét (!) kitevő szlovákok között lehet találni. Márai emlékezetében hasonló él a magyar éra végéről: a magyar és a (szepességi) német származású polgárok gyakran könnyedén váltottak egymás nyelvére, egyelőre csak az anyanyelvén beszélt a szlovákság frissen beköltöző része, stb.

A vizsgálódás egyik iránya: a felekezeti számok 1900-1910 közötti változásai. Az alapvető változás ugyan – egy ca. 10%-os abszolút